

En PDF-artikel fra www.salmedatabasen.dk af Bo Gunge

Om at skrive salmemelodier

Om at finde rav ...

Overvejelser om at skrive salmemelodier

Af Bo Gunge, komponist

Det er kun lykkedes mig én gang. Jeg ankom til vesterhavet ude ved Skallingen, gik op igennem klitterne, og ud på strandbredden. Jeg er helt sikker på, at det ikke er sådan, man normalt finder det, for det lå bare lige der. En fin klump rav, på størrelse med det yderste lillefingerled. Lyste midt på sandet, langt fra vandkanten, ikke blandt noget der mindede det mindste om rav. Måske det i virkeligheden var blevet tabt af en person på vej hjem. Én der havde fundet det et andet sted, på den rigtige måde.

For jeg har da hørt mennesker fortælle om, hvordan man bærer sig ad, når man vil finde rav. At man skal holde øje med vejrudsigten. Der må meget gerne have været storm eller i det mindste stærk blæst. Man skal også kende sit lokalområde og vide hvor man skal lede. Både forstået som på hvilken strand, men også hvor på stranden, højt eller lavt, i sammenhæng med vejret. Visse ting, tang eller træstykker fx. bliver afleveret af havet i ét område, og så vil man skulle lede efter rav lige ovenfor eller nedenfor eller midt imellem. Den slags tips har jeg hørt. Og så skal man heller aldrig være bange for at tage nye steder hen, knap så kendte steder, for man kan aldrig vide, hvornår naturen har beredt én en overraskelse.

Men i realiteten er det altså lykkedes mig én gang, og jeg har altså ikke ved selvsyn konstateret om disse tips virkelig kan bruges til at finde rav med. Til gengæld danner de et fint billede på, hvordan jeg arbejder, når jeg skriver salmemelodier.

Det starter med at jeg får en salmetekst i hånden. Salmens tekst er vejret, vindretningen, havet, bølgerne, lyset, mørket, fuglene. Al den musik jeg har hørt tidligere i mit liv er landkor-

tet, kystens vinkel på bølgerne, strandmaterialets beskaffenhed og breddens hældning. Jeg er aldrig sikker, men jeg har næsten altid en idé om, hvor jeg skal tage hen i det musikalske terræn for at lede.

Og lede, det gør jeg jo så. Her kommer håndværket én til hjælp, hvilken taktart kan der være tale om, hvordan falder ordenes betoning? Hvor er taksten vild og hvor er den blid? Er de forskellige vers konsistente, er fx. højdepunktet altid det samme sted? Der er mange pejlemærker, man kan gå efter, musik har mange regler og teknikker. Dur og mol er ikke de eneste. De kan være en pine og en plage, men de kan også være inspirerende, hjælpe og lede på vej.

I salmesamlingen “100 salmer” fra 2016 havde jeg fået tilbudt at komme med et bud på melodier til fire salmetekster. De to af dem kom med i samlingen, nemlig “*Gud gav sit allerbedste*” til tekst af Jørgen Kjærgaard og “Herre spræng den mur” til tekst af Holger Lissner. Måske kan det være meget sjovt at give en lille karakteristik af, hvordan jeg så de to melodier inde fra mit eget hoved. Jørgen Kjærgaards salme havde tre vers, med tre linjer i hver. Alt var altså relativt kortfattet. 1. vers lyder:

*Gud gav sit allerbedste:
Det kludesvøbte krybbebarn;
– det største i den mindste.*

Af disse tre linjer er der imellem versene ret stort ordsammenfald på de to sidste linjer, hvorimod den første er forskellig og retningsgivende for, hvad vi forstår. Det er altså tre forskellige vinkler på kristusbarnet, den største i det mindste.

Endvidere kan vi også forstå, at vi er ved juletid, der er glæde og varme og traditioner i luften. Men som nævnt er alting også ret kortfattet, og en melodi med meget kort vingefang kan have svært ved at komme op og flyve. Derfor var jeg ude på at “vinde lidt tid” i teksten, og det kan man gøre på mange måder. “Et barn er født i Bethlehem” har fx. også ret korte vers, når man læser den på tryk. Men melodien har gentagelser både i starten og slutningen af hvert vers, og herved vindes der megen tid, så melodien kan blive flyvefærdig.

Det var dog en anden ting, som også findes i “Et barn er født”, som jeg valgte at bruge i min melodi, nemlig melismer, altså det, at én stavelse går hen over flere toner. På ordet “Bethlehem” synger man 5 forskellige toner, men der er kun 3 stavelser. Tilsvarende indførte jeg to steder i min melodi melismer, så ordet fra 1. vers: “al-ler-bed-ste” fik tildelt i alt 7 toner til 4 stavelser, og ordet “stør-ste”, der går igen i alle 3 vers fik 4 toner til kun 2 stavelser.

Min melodi minder ikke om “Et barn er født” i dens udformning, det er let nok at høre. Men der er altså rent teknisk en forbindelse. Og i de stemmer, der akkompagnerer melodien, har jeg ladet noget pompøst trænge ind, der kan minde om den musikalske baroks måde at højtidelig holde noget på. Herved bliver der et musikalsk lighedstræk med den tid, hvorfra “Et barn er født” kommer. Derfor kan man godt sige, set fra mit hoved, at de to melodier, de to ravklumper nok er fundet på den samme kyststrækning.

Noget helt andet gjorde sig gældende med Holger Lissners salme, “Herre, spræng den mur”. Her lød 1. vers:

*Herre, spræng den mur, vi bygger
op omkring vor tro og dåb!
Styrt det hus, hvor vi os hygger
lukket til for verdens råb!
Lad kun stormens vindstød løfte
kirkens port af hængslet ned,*

*så dit hus kan stå vidåbent
med din nåde og din fred.*

Her er vi jo med teksten i et helt andet landskab, i stedet for traditionernes glødende varme tryghed er vi i elementernes rasen. Vi er endda midt i det, uden at frygte, vi opdigner til yderligere drøn.

Desuden er verset langt, og der er kun tre vers. Det vil sige, at vi kan hurtigt komme i den modsatte situation til ovenstående, nemlig at jeg kom til at lave et meget langt musikalsk forløb, som virkelig kom op at flyve, men som menigheden ikke nåede at lære at kende, før det hele var overstået. Derfor ville jeg gerne gentage meget af musikken inde i det enkelte vers, hvilket nemt lader sig gøre: Holger anvender nemlig konsekvent skiftevis 8 og 7 stavelser i linjerne. Til gengæld er der forskel på stemningsindholdet i linje 4 og linje 8, hvilket også er konsekvent i alle vers. Så melodien kan starte på samme måde to gange, og så drage to forskellige slutninger.

Jeg havde med det samme en frase for mit indre øre, da jeg læste denne tekst. En frase i mol, der styrter sig ned, strider sig op, styrter sig ned, strider sig op. Samtidig havde jeg også et bestemt musikalsk landkort for mit indre øre, nemlig det område som Bernhard Christensen og Herman D. Koppel foldede ud, ofte i sammenhæng med tekster af Poul Henningsen et godt stykke tilbage i det 20. århundrede. Der er mange gode eksempler, men det er oplagt for mig at nævne “Jorden har vendt sig en omgang”, som jeg ofte har spillet til eller sunget, da jeg var lærer på Testrup Højskole.

Igen er der ikke noget sammenfald imellem denne konkrete melodi og min til Holgers tekst. Men fx. i den måde jeg har skrevet noderne på, vil det for akkompagnatøren være klart, at jeg refererer til det samme “musikalske landskab”, hvilket bl.a. kommer til udtryk ved, at man spiller rytmen som “swing”.

Nogle gange skal man også betræde ukendte strande. På et tidspunkt fik jeg en salmetekst digtet af Lisbeth Smedegaard Andersen i hænderne, "Dit ansigt, Herre". 1. vers har følgende ordlyd:

*Dit ansigt Herre søgte jeg og fandt
din visdom gemt i alle dine værker
hver lille spurv og lilje
bevidner tillidsfuldt at det er sandt
at alting gror og blomstrer på din vilje.*

Her tillod jeg mig at tænke, eller rettere knapt at tænke, blot gå på første association: Guds ansigt findes dér, hvor man ikke normalt leder. Derfor skulle melodien ligge på alle de ubetonede slag i musikken. Det fødte næsten omgående en melodi, som jeg følte og føler meget stærkt for. Men da jeg viste den til kolleger, var det jo med det samme klart, fra det blotte nodebillede, at her havde vi med noget at gøre, der var ganske anderledes.

Ikke at det var et ukendt musikalsk landskab. Men nogle havde klart den opfattelse, at denne ravklump var fundet i et andet musikalsk landkort, hvorfra salmer ikke plejer at høste rav. Mens andre tværtimod mente, at det var herligt med et pust af noget andet.

Der skrives mange salmer i disse år, det er herligt. Jeg håber, at fællessangen og salmesangen vil modtage livgivende og fornyende impulser herfra, og gennemgå en opblomstring. Der er et kæmpe værdifuldt arbejde i gang fra mange sider med at give sang, fællessang og korsang en ny start i Danmark. Dette arbejde skatter jeg personligt meget højt, og håber, vi om tyve år er en nation af sangglade gutter og guttinder, der løfter i flok, til fælles berigelse i kirkerum og hvor vi nu ellers samles.